

รูปแบบการแข่งขันเรือปลอดเหล้าในจังหวัดน่าน

The model of alcohol-free boat racing in Nan Province

วารานิสต์ ลำไย* เชษฐ รัชดาพรธนาธิกุล**

Waranist Lamyai* Chet Ratchadapannathikul**

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการแข่งขันเรือปลอดเหล้าในจังหวัดน่าน วัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษารูปแบบการแข่งขันเรือปลอดเหล้าในจังหวัดน่าน โดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะเพื่อศึกษากระบวนการแข่งขันเรือปลอดเหล้าในจังหวัดน่าน และเพื่อนำเสนอรูปแบบการแข่งขันเรือปลอดเหล้าในจังหวัดน่าน ซึ่งใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) จำนวน 25 คน ประกอบด้วย นายกเทศบาลตำบลหรือผู้แทน ผู้นำชุมชน ผู้รักเรือแข่ง ตำรวจ พระสงฆ์ ผู้แทนสำนักงานเครือข่ายองค์กรงดเหล้า (NGO) และประชาชนที่เข้าร่วมงานแข่งขันเรือยาว โดยเลือกผู้ที่เคยเข้าร่วมงานแข่งเรือยาวมาแล้วมากกว่า 1 ครั้งและมีอายุ 18 ปีขึ้นไป รวมถึงประชาชนที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการแข่งขันเรือยาวปลอดเหล้า

ผลการศึกษา พบว่า 1.กระบวนการแข่งขันเรือปลอดเหล้าในอำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน มีการจัดวางระบบงานที่ชัดเจน โดยก่อนการดำเนินกิจกรรมงานประเพณีแข่งเรือวันออกพรรษา คณะกรรมการหมู่บ้านจะออกประกาศคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการในฝ่ายงานต่างๆ เพื่อให้ฝ่ายต่อการบริหารจัดการ โดยแบ่งกระบวนการออกเป็น 4 ระยะ คือ ระยะการเตรียมงาน ระยะการปฏิบัติตามแผน ระยะการแข่งขัน และระยะหลังการแข่งขัน แต่ในการจัดงานแข่งเรือปลอดเหล้าของอำเภอเวียงสา จะมีการทำพิธีการสู่ขวัญเรือ โดยจะนำเรือมาทำพิธีสู่ขวัญบนบกก่อนที่จะนำเรือลงแข่ง ซึ่งในพิธีจะมีเหล้า 1 ขวด ไก่ต้ม 2 ตัว หรือหัวหมูมาทำพิธี โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้ทำพิธีสู่ขวัญ ซึ่งเป็นประเพณีและความเชื่อที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา และพิธีกรรมการบายศรีสู่ขวัญเรือแข่ง เป็นความเชื่อที่มีมาตั้งแต่สมัยโบราณจนสืบทอดมาถึงปัจจุบันว่า การทำพิธีกรรมต่างๆ นั้น ของที่ใช้ประกอบในการทำพิธีกรรมจะมีสุราด้วยเสมอ โดยจะใช้สุราขาว เป็นเครื่องสังเวย โดยก่อนการแข่งขันเรือยาวจะมีการนำเครื่องสังเวยมาทำพิธีกรรมต่างๆ เมื่อเสร็จจากงานพิธีกรรมเรียบร้อยแล้ว ชาวบ้านจะช่วยกันเก็บสุราออกไปจากบริเวณงาน เพื่อไม่ให้มีเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในวันแข่งขันเรือยาว รวมทั้งไม่มีการจำหน่าย หรือดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการจัดงานประเพณีแข่งเรือปลอดเหล้าในจังหวัดน่าน ได้แก่ วิสัยทัศน์ของผู้ดำเนินการ ชุมชนเข้มแข็ง เครือข่ายในการณรงค์ ความเป็นอัตลักษณ์ของเรือน่าน และการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์โครงการแข่งขันเรือปลอดเหล้า

2. รูปแบบการแข่งขันเรือปลอดเหล้าในจังหวัดน่าน ที่ได้จากการสังเคราะห์การศึกษากิจกรรมการแข่งขันเรือปลอดเหล้าในอำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน พบว่า มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1. ผู้นำชุมชน (L=Leadership) 2. ความเป็นอัตลักษณ์ (I=Identity) 3. กติกาชุมชน (R=Community Rules) 4. การมีส่วนร่วมของชุมชน (P=Participation) ซึ่งเรียกรูปแบบนี้ว่า “LIRP Model”

* นักวิจัยอิสระ ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาพัฒนศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

**รองศาสตราจารย์ อาจารย์ประจำหลักสูตรอาชีววิทยาและงานยุติธรรม คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

* Independent researcher, Ph.D. in Development Education, Department of Education Foundation, Graduate School, Silpakorn University

**Assoc.Prof. of Criminology and Criminal Justice Program, Faculty of Social Science and Humanities, Mahidol University.

ข้อเสนอแนะ พบว่า ผู้นำชุมชนเป็นบุคคลต้นแบบที่ไม่บริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ รวมถึงสนับสนุนให้มีการบังคับใช้มาตรการ กฎ หรือระเบียบตามกฎหมายชุมชนอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนควรส่งเสริมความเข้าใจความเป็นอัตลักษณ์ของเรือนาน เรือแข่งเวียงสาพร้อมกับการส่งเสริมสุขภาพชุมชน โดยใช้ประโยชน์จากการประชาสัมพันธ์ความเป็นอัตลักษณ์ของเรือนานร่วมกับการส่งเสริมสุขภาพให้กับชุมชน

คำสำคัญ : การแข่งเรือปลอดเหล้า/เครื่องดื่มแอลกอฮอล์/จังหวัดน่าน

Abstract

A research study on alcohol-free boat racing in Nan province had two main objectives: (1) To study the process of boat racing without alcohol in Nan province, (2) To propose a model of alcohol-free boat racing in Nan Province. This research utilizes qualitative data collection through in-depth interviews and participatory observation. There were 25 key informants include the Chief executive of the Sub-district Municipality or a representative, community leaders, boat racing enthusiasts, police officers, monks, StopDrink Network representatives, and people attending a long-boat race. The people were 18 years of age and over, and were selected from spectators who have participated in the long-boat race more than once and have engaged in some activities related to the long boat race. The study results showed that:

1. The process of boat racing without alcohol in Nan province was systematically planned and organized. Prior to the boat race at the End of Buddhist Lent Day or “Wan Ok Phansa”, the village board will issue a statement of declaration to appoint various committees to manage and facilitate different tasks. The process was divided into four phases: the preparation period, the planned implementation period, the competition period, and the post-competition period. However, for the event of the alcohol-free boat racing of Wiang Sa district in Nan province, there was a boat blessing ceremony on land before the boat race. In the ceremony performed by Buddhist monks, a bottle of spirit together with two whole boiled chickens or a swine head were presented as religious offerings. A tradition of constant use of Thai rice whisky or the so-called “white spirit” in such rituals is a solemn belief that has passed down from the ancient times to the present day. At the boat blessing ceremony, prior to the long boat race, these oblations, especially the white spirit, were offered and sacrificed to a supernatural figure. After the ritual had finished, however, the villagers helped keep the liquor out of the event to avoid drinking and/or selling alcohol on the day of the race. The factors that led to the success of an alcohol-free boat racing event in Nan Province are the vision of the event operator, a strong community, some networking in the campaign, the unique identity of Nan boats, and the outreach of publicity.

2. The proposed model (by the researchers), dubbed “LIRP Model”, for a successful free-alcohol boat racing in Nan Province consists of four components: (1) Community Leaders = L (2) Identity = I (3) Community Rules = R and (4) Community Participation = P

Some suggestions were (1) that the community leaders act as role models by not consuming alcohol and (2) to encourage continuous enforcement of rules and community by laws on alcohol consumption. To enhance the boat racing event to a greater extent, the uniqueness of the alcohol-free Nan boat racing and the community health promotion could be publicized, campaigned, and promoted simultaneously.

Keywords : alcohol-free boat racing /alcoholic beverages / Nan province

บทนำ

การบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เป็นเรื่องปกติของคนในสังคมไทย ซึ่งพบเห็นการดื่มได้ทั่วไป ในสถานที่และงานประเพณีต่างๆ โดยจะส่งผลเสียต่อสุขภาพของผู้ดื่มเอง รวมไปถึงส่งผลกระทบต่อสังคม ผลกระทบต่อครอบครัวและบุคคลอื่น อาทิ การบาดเจ็บ การเสียชีวิตจากการเกิดอุบัติเหตุ การใช้ความรุนแรง การทำลายทรัพย์สินส่วนรวม ความวุ่นวายไม่เป็นระเบียบของสังคม ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และปัญหาการทำงาน จะพบเห็นหรือรับทราบปัญหาเหล่านี้ได้จากสื่อสิ่งพิมพ์ จากผลการสำรวจของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) ร่วมกับ สำนักงานเครือข่ายองค์กรงดเหล้า พบว่า คนไทยนิยมดื่มเหล้าในช่วงเวลางานประเพณี หรืองานเทศกาลต่างๆ เช่น ทอดกฐิน งานบวช งานศพ งานประจำปีต่างๆ มากถึงกว่าร้อยละ 40 อันส่งผลให้เกิดการบาดเจ็บและเสียชีวิตจากการเกิดอุบัติเหตุอยู่เสมอ (องค์การบริหารส่วนตำบลสำโรง, 2556)

ในท่ามกลางปัญหาเหล่านี้ ยังมีสิ่งสร้างสรรค์เพื่อให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและการฟื้นฟูชุมชน การฟื้นฟูวิถีวัฒนธรรมประเพณีพื้นบ้าน โดยมีผู้นำท้องถิ่น แกนนำชุมชน รวมทั้งการรวมตัวของประชาชนในพื้นที่ ช่วยกันสร้างสรรค์และสืบสานวิถีชุมชน วัฒนธรรมประเพณี หนึ่งในนั้นคือ ประเพณีการแข่งเรือยาว ซึ่งมีในหลายจังหวัดเช่น จังหวัดพิจิตร จังหวัดน่าน จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดชุมพร จังหวัดชลบุรี เป็นต้น ซึ่งจะมีผู้แข่งขันเรือยาวมาจากในพื้นที่และในต่างจังหวัดทั่วประเทศเข้าร่วมแข่งขันอันเป็นเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาต่างๆ มากมาย และที่หนักหนาสาหัส คือการที่นำประเพณีไปผูกติดกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์จนกลายเป็นสัญลักษณ์ที่แยกจากกันไม่ออก อันทำให้บริษัทเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ได้เข้ามาสนับสนุนงานประเพณีการแข่งเรือยาว เพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของสินค้า และจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์กิจกรรมสร้างสีสันต่างๆ โดยรูปแบบการจัดงานมีการโฆษณาสินค้าและการจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ซึ่งนับวันยิ่งมากขึ้นเต็มพื้นที่สองฝั่งลำน้ำ และเพื่อผลทางการตลาดสร้างการจดจำสินค้าและช่องทางในการจำหน่ายสินค้า ที่อิงแอบคุณค่าประเพณีที่ดีงาม เป็นเหตุให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่รูปแบบการจัดงานแข่งเรือปลอดเหล้า โดยมีหน่วยงานที่สนับสนุนการแข่งเรือปลอดเหล้าได้แก่ สำนักงานเครือข่ายองค์กรงดเหล้า สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ และสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส ดำเนินการจัดการถ่ายทอดสดแข่งเรือปลอดเหล้า “ศึกเรือยาวเจ้าสายน้ำ” ซึ่งคัดเลือกสนามที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นมาถ่ายทอดและทำต่อเนื่องมาทุกปี โดยร่วมรณรงค์ภายใต้แนวคิดแข่งเรือปลอดเหล้า วัฒนธรรมแห่งสายน้ำ เพื่อรักษาคุณค่าทางวัฒนธรรมพร้อมกับปกป้องประเพณีแข่งเรือในท้องถิ่น (สำนักงานเครือข่ายองค์กรงดเหล้า, 2558) ในปี 2549 รายงานสถิติการป่วยและตายจากอุบัติเหตุจราจรของสำนักงานสาธารณสุข จังหวัดน่าน พบว่าเทศกาลที่มี คนป่วยและคนตายจากอุบัติเหตุสูงสุด ได้แก่ การแข่งเรือ เข้าพรรษา ลอยกระทง สงกรานต์และปีใหม่ตามลำดับ (เยาวชนลักษณ์ อนุรักษ์, 2558)

จังหวัดน่าน เป็นต้นเกิดของแม่น้ำสายสำคัญคือ ลำน้ำน่าน สายน้ำที่หล่อเลี้ยงคนน่านมานานหลายชั่วอายุคน ทั้งยังก่อเกิดประเพณีที่เกี่ยวข้องกับสายน้ำมากมาย หนึ่งในประเพณีที่สำคัญของจังหวัดน่าน คืองานประเพณีแข่งเรือน่าน ซึ่งกระทรวงมหาดไทยได้บันทึกไว้ในหนังสือ 75 เทศกาลงานประเพณีทั่วไทย (กวีนิพนธ์ เสถียร และ พชรินทร์ สิริสุนทร, 2557) จากข้อมูลรายงานผลการศึกษากการเฝ้าระวังพฤติกรรมสุขภาพของประเทศไทย ปี 2547-2548 พบว่ากลุ่มประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไป ในจังหวัดน่านมีอัตราการดื่มเหล้า-เบียร์ สูงเป็นอันดับ 1 ร้อยละ 52.67 และ 48.70 (กันต์ เจริญรุ่งโรจน์ และคณะ, 2548) จึงเป็นเหตุให้ผู้บริหารเห็นความสำคัญกับสุขภาพของประชาชนในเมืองน่าน ต้องการให้ประชาชนมีสุขภาพที่ดีขึ้น จึงหันมาช่วยกันรณรงค์งดเหล้า โดยเริ่มจากการรณรงค์งดเหล้าในงานบุญงานประเพณี ซึ่งในจังหวัดน่านเริ่มทำงานแข่งเรือยาวประเพณี ซึ่งการแข่งขันเรือยาวประเพณีนั้นอยู่คู่ชุมชนถิ่นที่อยู่อาศัยริมน้ำสืบทอดมาแต่โบราณ

วัตถุประสงค์การวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษารูปแบบการแข่งขันเรือปลอดเหล้าในจังหวัดน่าน และ มีวัตถุประสงค์เฉพาะ ดังนี้

1. เพื่อศึกษากระบวนการ การแข่งเรือโดยปลอดเหล้าในจังหวัดน่าน
2. เพื่อนำเสนอรูปแบบการแข่งขันเรือปลอดเหล้าในจังหวัดน่าน

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีขอบเขตพื้นที่ที่ศึกษา คือ สนามแข่งเรือยาว ณ เทศบาลตำบลเวียงสา อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) ผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 25 คน ประกอบด้วย นายกเทศมนตรีตำบลเวียงสาหรือผู้แทนสาธารณสุขอำเภอเวียงสา ผู้นำชุมชน ผู้รักเรือแข่ง ผู้แทนสำนักงานเครือข่ายองค์กรงดเหล้า ตำรวจสรรพสามิต ผู้รับผิดชอบโครงการงานแข่งเรือปลอดเหล้าพ่อค้าแม่ค้า และประชาชนที่เข้าร่วมงานแข่งขันเรือยาวโดยเลือกผู้ที่เคยเข้าร่วมงานแข่งเรือยาวมาแล้วมากกว่า 1 ครั้งและมีอายุ 18 ปีขึ้นไป รวมถึงประชาชนที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการแข่งขันเรือยาวปลอดเหล้า

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงโครงสร้าง และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา แยกแยะข้อมูล แจกแจงเนื้อหาให้เห็นภาพที่ชัดเจน โดยการสร้างข้อสรุปในแต่ละประเด็นและเชื่อมโยงข้อมูลที่ได้จากการตีความ ทำความเข้าใจและค้นหาความหมายที่แท้จริงของข้อมูล เพื่อสร้างข้อค้นพบและสรุปผลและนำผลที่ได้มาสังเคราะห์มาสร้างเป็นรูปแบบการแข่งขันเรือปลอดเหล้า

ผลการวิจัย

1. กระบวนการแข่งเรือโดยปลอดเหล้าในจังหวัดน่าน

กระบวนการแข่งเรือปลอดเหล้า อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน มีการวางแผนงานที่ชัดเจน ก่อนการดำเนินกิจกรรมงานประเพณีแข่งเรือวันออกพรรษา คณะกรรมการหมู่บ้านจะออกประกาศคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการในฝ่ายงานต่างๆ เพื่อให้ง่ายต่อการบริหารจัดการ โดยแบ่งกระบวนการออกเป็น 4 ระยะ คือ ระยะการเตรียมงาน ระยะการปฏิบัติตามแผน ระยะการแข่งขัน และ ระยะหลังการแข่งขัน อย่างไรก็ตาม ในการจัดงานแข่งเรือปลอดเหล้าของอำเภอเวียงสา จะมีพิธีการสู่ขวัญเรือ ซึ่งเป็นประเพณีและความเชื่อที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา ตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน โดยจะนำเรือมาทำพิธีสู่ขวัญบนบกก่อนที่จะนำเรือลงแข่ง ซึ่งในพิธีจะมีเหล้า 1 ขวด ไก่ต้ม 2 ตัว หรือเป็นหัวหมูมาทำพิธี โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้ทำพิธีสู่ขวัญ ซึ่งการทำพิธีกรรมต่างๆ นั้น ของที่ใช้ประกอบในการทำพิธีกรรมจะมีสุราด้วยเสมอ โดยจะใช้สุราขาว เป็นเครื่องสังเวย ซึ่งก่อนการแข่งขันเรือยาวจะมีการนำเครื่องสังเวยมาทำพิธีกรรมต่างๆ เมื่อเสร็จจากงานพิธีกรรมเรียบร้อยแล้ว ชาวบ้านจะช่วยกันเก็บสุราออกไปจากบริเวณงาน เพื่อไม่ให้มีเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในวันงานแข่งขันเรือยาว รวมทั้งไม่มีการจำหน่ายหรือดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ซึ่งในวันงานแข่งเรือจะมีเจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลเวียงสา ตำรวจ และแกนนำเยาวชนจะช่วยกันสอดส่องไม่ให้มีคนดื่มหรือจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ถ้าพบว่ามีคนดื่มหรือจำหน่าย ก็จะถูกจับกุมทันที

ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการจัดงานประเพณีแข่งเรือปลอดเหล้าในจังหวัดน่าน

จากการศึกษา พบว่า ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการจัดงานประเพณีแข่งเรือปลอดเหล้าในจังหวัดน่าน มีดังนี้

1. วิสัยทัศน์ของผู้ดำเนินการ เป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่ง โดยมีคุณธัญญธิดา โธณศิริภานุกุล ที่เป็นแรงผลักดันที่สำคัญของการจัดงานและเป็นจุดประกายในการขับเคลื่อน ได้เล็งเห็นความสำคัญของคุณภาพชีวิตประชาชนชาวเวียงสา ต้องการให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี รวมทั้ง การมีสุขภาพกาย สุขภาพจิต ที่ดีด้วย พร้อมทั้งเป็นการอนุรักษ์ประเพณีแข่งเรือให้ยั่งยืนตลอดไปควบคู่ไปกับการไม่ให้มีการจำหน่าย หรือ ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในบริเวณงาน

2. ชุมชนเข้มแข็ง ชุมชนให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ผู้นำชุมชนต้องการให้คนในชุมชนช่วยกันรักษาประเพณีแข่งเรือให้ยั่งยืน พร้อมกับให้ประชาชนมีสุขภาพที่ดี จึงให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการจัดงานประเพณีแข่งเรือปลอดเหล้า

3. เครือข่ายในการรณรงค์ มีการรณรงค์แข่งเรือปลอดเหล้าเปียร์อย่างต่อเนื่องทุกปี โดยกลุ่มพ่อค้าแม่ค้า และร้านค้าในเขตเทศบาลตำบลเวียงสา ร่วมรณรงค์งดจำหน่ายเหล้า-เปียร์ภายในงาน มีเจ้าหน้าที่สถานีตำรวจภูธรเวียงสา สรรพสามิต อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) อปพร. และ ชุดปฏิบัติการเครือข่ายงดเหล้า เข้าร่วมตรวจร้านค้า รวมทั้ง สาธารณสุขอำเภอ โรงพยาบาล และ เยาวชน ที่

ร่วมรณรงค์แข่งเรือปลอดเหล้าเปียร์ และสำนักงานเครือข่ายองค์กรงดเหล้า สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ ให้การสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงาน

4. ความเป็นอัตลักษณ์ของเรือนาน เป็นเรือเอกลักษณ์นาน คือ เป็นลักษณะเรือขุดจากไม้ท่อนยาว มีการแกะสลักหัวและหางเรือเป็นรูปพญานาค อ้าปาก ชูคอ มีเขี้ยวโจ่งอน สง่างาม และใช้ฝีพายคนในท้องถิ่น ซึ่งเรือแข่งทุกประเภทต้องเป็นเรือเอกลักษณ์นาน และเป็นสนามแรกและสนามเดียวในจังหวัดนานที่มุ่งเน้นเรือเอกลักษณ์นาน โดยไม่มีคนจากต่างเมืองเข้ามาแข่ง ซึ่งมีกฎ กติกาที่ชัดเจน

5. การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์โครงการแข่งเรือปลอดเหล้า มีการประชาสัมพันธ์ทุกรูปแบบ โดยทุกภาคส่วนช่วยกันประชาสัมพันธ์งาน เช่น ประชาสัมพันธ์เสียงตามสายเทศบาลตำบลเวียงสา และเสียงตามสายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประชาสัมพันธ์ทางสถานีวิทยุท้องถิ่น และสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยจังหวัดนาน ประชาสัมพันธ์ทางหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น แผ่นพับ โปสเตอร์ การถ่ายทอดสดเคเบิลทีวี และการเผยแพร่ถ่ายทอดสดงานประเพณีแข่งเรือวันออกพรรษาทางเว็บไซต์ www.nanlongboat.com และ ทางโทรศัพท์มือถือไทยพีบีเอส

2. รูปแบบการแข่งเรือปลอดเหล้าในจังหวัดนาน

เมื่อทำการศึกษากระบวนการแข่งเรือโดยปลอดเหล้าของจังหวัดนานแล้ว คณะวิจัยนำมาสังเคราะห์หารูปแบบของการแข่งเรือปลอดเหล้า พบว่า รูปแบบการแข่งเรือปลอดเหล้าในจังหวัดนาน ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1. ผู้นำชุมชน (L=Leadership) 2. ความเป็นอัตลักษณ์ (I=Identity) 3. กติกาชุมชน (R=Community Rules) 4. การมีส่วนร่วมของชุมชน (P=Participation) ซึ่งเรียกรูปแบบนี้ว่า “LIRP Model” อธิบายรายละเอียดได้ดังนี้

1. ผู้นำชุมชน (L=Leadership) เทศบาลตำบลเวียงสา มีผู้นำที่เข้มแข็ง คือนายกเทศมนตรีตำบลเวียงสา ต้องการให้คนในชุมชนมีสุขภาพที่ดี มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี ชาวบ้านมีความศรัทธาและให้ความไว้วางใจแก่ผู้นำ ในช่วงแรกการจัดงานแข่งเรือปลอดเหล้า ได้รับการต่อต้านเนื่องจากเป็นสิ่งที่เคยปฏิบัติกันมานาน แต่เวียงสาที่มีผู้นำที่เข้มแข็ง เป็นที่รู้จักและได้รับการยอมรับนับถือจากคนในหมู่บ้าน ทำให้งานประเพณีแข่งเรือยาวปลอดเหล้าเป็นไปได้ง่าย

2. ความเป็นอัตลักษณ์ (I=Identity) หมายถึงความเป็นเรือเอกลักษณ์นาน คือ เป็นลักษณะเรือขุดจากไม้ท่อนยาว มีการแกะสลักหัวและหางเรือเป็นรูปพญานาค อ้าปาก ชูคอ มีเขี้ยวโจ่งอน สง่างาม และใช้ฝีพายคนในท้องถิ่น ซึ่งเรือแข่งทุกประเภทต้องเป็นเรือเอกลักษณ์นาน และเป็นสนามแรกและสนามเดียวในจังหวัดนานที่มุ่งเน้นเรือเอกลักษณ์นาน โดยไม่มีคนจากต่างเมืองเข้ามาแข่ง และสามารถขยายเป็นต้นแบบแก่การแข่งขันเรือยาวในจังหวัดนาน

3. กติกาชุมชน (R=Community Rules) กฎกติกาในชุมชนเกิดจากการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการกำหนดกฎกติการ่วมกัน เช่น ห้ามขาย ห้ามดื่มแอลกอฮอล์ในงาน ถ้าเจอก็จะจับและปรับทันที ห้ามเรือจากต่างเมืองเข้ามาแข่งขัน

4. การมีส่วนร่วมของชุมชน (P=Participation) ได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ร่วมกันจัดกิจกรรมและสนับสนุนงบประมาณ เช่น อำเภอเวียงสา ส่วนราชการได้แก่ สรรพสามิต ตำรวจ สาธารณสุขอำเภอ โรงพยาบาล รพ.สต. เป็นต้น กำนันผู้ใหญ่บ้าน องค์รปกครองส่วนท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย บริษัทไฟฟ้าหงสา การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจังหวัดแพร่ สสส. สำนักงานเครือข่ายองค์กรงดเหล้า รวมถึงเยาวชน พ่อค้าแม่ค้า และ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน(อสม.) ที่มีส่วนร่วมในการรณรงค์งดเหล้าเบียร์ในงานประเพณีแข่งเรือปลอดเหล้าอย่างต่อเนื่องทุกปี

ข้อจำกัดในการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เป็นการศึกษาเฉพาะในวันที่ทำการแข่งขันเรือยาวเท่านั้น เพื่อศึกษารูปแบบการแข่งเรือโดยปลอดเหล้า คือไม่มีการจำหน่ายและดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ในวันงาน

การอภิปรายผล

ประเพณีการแข่งเรือจังหวัดน่าน ในช่วงแรงงานประเพณีแข่งเรือมีบริษัทเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เข้ามาเป็นผู้สนับสนุนหลัก ต่อมาปี 2547 จังหวัดน่านเป็นจังหวัดที่มีคนดื่มเหล้าเบียร์มากที่สุดอันดับหนึ่งของประเทศ ทางเครือข่ายสุขภาพและสาธารณสุขอำเภอ ไม่อยากให้มีปัญหาด้านสุขภาพเกิดขึ้นในชุมชน จึงร่วมกันรณรงค์โดยใช้งานประเพณีแข่งเรือ ซึ่งเป็นงานแข่งเรือที่คนเมื่อนานติดมากที่สุด ทำให้งานประเพณีแข่งเรือยาวไม่มีเหล้าเบียร์ สอดคล้องกับงานวิจัยของพงศ์เทพ วงศ์วัชรไพบูลย์ (มปป.) ที่ทำการศึกษาค้นคว้าได้อะไรจากงานแข่งเรือไม่มีเหล้าเบียร์ พบว่า จำนวนผู้ได้รับบาดเจ็บจากอุบัติเหตุจากรถและดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในช่วงงานประเพณีแข่งเรือดั้งเดิมเปิด-ปิดสนามระหว่างปี 2549 -2556 มีผู้บาดเจ็บลดลงร้อยละ 91.35 มีจำนวนผู้เสียชีวิต 4 ราย จึงขอความร่วมมือกับทุกฝ่ายที่จะไม่รับสนับสนุนจากบริษัทเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ด้วยการทำ MOU กับเจ้าภาพหลักที่เป็นผู้จัดงานแข่งเรือ ไม่ให้มีการจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และไม่ให้ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ รวมทั้งไม่มีการโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในบริเวณงานแข่งเรือ

รูปแบบการแข่งเรือปลอดเหล้าในจังหวัดน่าน มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1. ผู้นำชุมชน (L=Leadership) 2. ความเป็นอัตลักษณ์ (I=Identity) 3. กติกาชุมชน (R=Community Rules) 4. การมีส่วนร่วมของชุมชน (P=Participation) เรียกูปแบบนี้ว่า “LIRP Model”

1. ผู้นำชุมชน (L=Leadership) หมายถึงการมีผู้นำที่เข้มแข็ง ต้องการให้คนในชุมชนมีสุขภาพที่ดี มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี ชาวบ้านมีความศรัทธาและให้ความไว้วางใจแก่ผู้นำ ซึ่งที่ท่าเวียงสา เป็นที่แรกที่เริ่มต้นการแข่งเรือปลอดเหล้า เพราะมีการดื่มเหล้าเบียร์กันมาก เนื่องจากงานแข่งเรือที่เวียงสาจัดขึ้นในวันออกพรรษาเป็นช่วงงานประเพณีงานบุญตานก๋วยสลาก ในการจัดงานประเพณีงาน

บุญตานก้วยสลากจะมีการจัดเลี้ยงสังสรรค์ดื่มเหล้า เพราะเป็นประเพณีที่ทุกคนมารวมตัวกันช่วยกันทำตานก้วยสลากก่อนวันงาน ซึ่งในการจัดงานแข่งเรือปลอดเหล้าของทางเวียงสา นั้น จะมีพิธีการสู่ขวัญเรือ ซึ่งจะนำเรือมาทำพิธีสู่ขวัญบนบกก่อนที่จะนำเรือลงแข่ง ในพิธีจะมีเหล้า 1 ขวด ไก่ต้ม 2 ตัว หรือหัวหมูมาทำพิธี โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้ทำพิธีสู่ขวัญ ในช่วงแรกการจัดงานแข่งเรือปลอดเหล้า ได้รับการต่อต้านเนื่องจากเป็นสิ่งที่เคยปฏิบัติกันมานาน แต่เวียงสามีนุ่ที่เข้มแข็ง เป็นที่รู้จักและได้รับการยอมรับนับถือจากคนในหมู่บ้าน ทำให้งานประเพณีแข่งเรือยาวปลอดเหล้าเป็นไปได้ง่าย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พิศิษฐ์ ศรีประเสริฐ และคณะ (2548 อ้างถึงใน เกตุ สมบัติแก้ว, 2550) ที่กล่าวว่า มีผู้เสพผู้ติดยาเสพติดที่ผ่านการอบรมจากค่ายศูนย์ขวัญน่าน จากการแก้ไขปัญหายาเสพติดเชิงบูรณาการตามโครงการศูนย์ขวัญน่าน จังหวัดน่าน คิดเป็นร้อยละ 95 ไม่กลับไปเสพซ้ำ หัวใจสำคัญของการดำเนินงานตามโครงการศูนย์ขวัญน่าน ได้แก่ ผู้นำชุมชน/ภาวะผู้นำ การใช้พื้นที่เป็นตัวตั้ง การสร้างความร่วมมือทุกภาคส่วน การใช้ความเป็นมนุษย์เป็นเครื่องมือขับเคลื่อนความเชื่อถือไว้วางใจซึ่งกันและกัน การใช้กระบวนการทางจิตและสังคม การเรียนรู้จากการปฏิบัติงานจริง

2. ความเป็นอัตลักษณ์ (Identity) หมายถึงความเป็นเรือเอกลักษณ์น่าน คือ เป็นลักษณะเรือขุดจากไม้ท่อนยาว มีการแกะสลักหัวและหางเรือเป็นรูปพญานาค อ้าปาก ชูคอ มีเขี้ยวโจ่งจอน สง่างาม และใช้ฝ้ายคนในท้องถิ่น ซึ่งเรือแข่งทุกประเภทต้องเป็นเรือเอกลักษณ์น่าน และเป็นสนามแรกและสนามเดียวในจังหวัดน่านที่มุ่งเน้นเรือเอกลักษณ์น่าน โดยไม่มีคนจากต่างเมืองเข้ามาแข่ง และสามารถขยายเป็นต้นแบบแก่การแข่งขันเรือยาวในจังหวัดน่าน เช่น การแข่งเรือของท่าวังผา กำลังเปลี่ยนรูปแบบการแข่งขันให้เป็นไปในทางเดียวกัน เพื่อรักษาความเป็นอัตลักษณ์อันโดดเด่นของการแข่งขันเรือล้านนาตะวันออกของจังหวัดน่าน

3. กติกาชุมชน (R=Community Rules) กฎกติกาในชุมชนเกิดจากการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการกำหนดกฎกติการ่วมกัน เช่น ห้ามขาย ห้ามดื่มแอลกอฮอล์ในงาน ถ้าเจอก็จะจับและปรับทันที ห้ามเรือจากต่างเมืองเข้ามาแข่งขัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเกตุ สมบัติแก้ว (2550) ที่พบว่า ประชาคมแต่ละตำบลและหมู่บ้าน จะมีการกำหนดกฎ ระเบียบของหมู่บ้านขึ้นมารองรับ เพื่อให้ประชาชนในหมู่บ้านลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เริ่มตั้งแต่การตักเตือนผู้ฝ่าฝืนที่มีการดื่มหรือมีการจัดเลี้ยงเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในสถานที่กำหนด และสอดคล้องกับงานวิจัยของสุภาพร อาญาเมืองและอมร สุวรรณนิมิต (2556) ที่พบว่า การใช้กฎกติกาหมู่บ้านในการควบคุมและเป็นแนวปฏิบัติร่วมกันจนสามารถจัดงานศพปลอดเหล้าได้ 6 งาน 4. การมีส่วนร่วมของชุมชน (P=Participation) ได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ร่วมกันจัดกิจกรรมและสนับสนุนงบประมาณ เช่น อำเภอเวียงสา ส่วนราชการได้แก่ สรรพสามิต ตำรวจ สาธารณสุขอำเภอ โรงพยาบาล รพ.สต. เป็นต้น กำนันผู้ใหญ่บ้าน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย บริษัทไฟฟ้าทางสา การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจังหวัดแพร่ สสส. สำนักงานเครือข่ายองค์กรงดเหล้า รวมถึงเยาวชน พ่อค้าแม่ค้า และ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน(อสม.) ที่มี

วารสารคุณภาพชีวิตกับกฎหมาย
ปีที่ 14 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2561)

ส่วนร่วมในการรณรงค์ลดเหล้าเบียร์ในงานประเพณีแข่งเรือปลอดเหล้าอย่างต่อเนื่องทุกปี สอดคล้องกับงานวิจัยของอรณร จันทรสมวงศ์ (2554) ที่พบว่าการกำหนด กฎ กติกาหรือระเบียบร่วมกัน ทั้งที่มาจากมาตรการชุมชน และเป็นต้นแบบนำร่องปลอดเหล้าในงานประเพณีอื่นๆ มีการตรวจตรา และเฝ้าระวังการฝ่าฝืนระเบียบกฎหมายโดยเฉพาะในช่วงเทศกาลจัดงาน ทางจังหวัดโดยผู้ว่าราชการจังหวัดประกาศนโยบายสนับสนุนอย่างชัดเจน และมีการทำงานสร้างความเข้มแข็งจากรากฐานชุมชนมาอย่างต่อเนื่อง เหตุปัจจัยความสำเร็จได้แก่ ความร่วมมือของภาคี ผู้นำ และการสื่อสารทางสังคม และยังสอดคล้องกับแนวคิดของกมลทิพย์ แจ่มกระจ่าง (2540) ที่กล่าวว่าการมีส่วนร่วมนั้น ต้องเกิดจากความเต็มใจและความตั้งใจที่จะเข้าร่วม เพราะจะทำให้เกิดความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ในการแก้ไขปัญหาหรือตัดสินใจในเรื่องนั้นๆ อันจะทำให้เกิดความสามัคคีและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะในการนำรูปแบบ “LIRP Model” ไปใช้

1. ผู้นำชุมชน จากการวิจัยพบว่า ผู้นำมีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนในการดำเนินงานโครงการ/กิจกรรมต่างๆ ผู้นำชุมชนนอกจากจะมีวิสัยทัศน์กว้างไกล เข้าใจกฎ ระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ เป็นอย่างดีแล้ว ผู้นำควรจะมีการเรียนรู้ตลอดเวลาเพราะสังคมมีการเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว จะได้นำความรู้มาพัฒนาให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง ผู้นำชุมชนควรเป็นบุคคลต้นแบบในการไม่บริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และสนับสนุนให้มีการบังคับใช้มาตรการ กฎ หรือระเบียบตามกติกาชุมชนอย่างต่อเนื่อง
2. ความเป็นอัตลักษณ์ จากการวิจัยพบว่า ควรส่งเสริมความเข้าใจความเป็นอัตลักษณ์เรือเอกลักษณ์น่าน เรือแข่งเวียงสาพร้อมกับการส่งเสริมสุขภาพชุมชน โดยใช้ประโยชน์จากการประชาสัมพันธ์ความเป็นอัตลักษณ์เรือเอกลักษณ์น่านร่วมกับการส่งเสริมสุขภาพชุมชน
3. กติกาชุมชน จากการวิจัยพบว่า กฎกติกาชุมชนเกิดจากการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ในการกำหนดกฎกติการ่วมกัน ดังนั้นควรเคารพกติกาชุมชน เพื่อให้เกิดความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและเพื่อความสงบสุขของชุมชน
4. การมีส่วนร่วมของชุมชน จากการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้กิจกรรม/โครงการสำเร็จลุล่วงตามเป้าหมาย ซึ่งต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

นโยบายการสนับสนุนการรณรงค์การลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ นอกจากใช้งานบุญประเพณีแข่งเรือยาวในการขับเคลื่อนรณรงค์การปลอดเหล้าแล้ว ควรขยายผลการรณรงค์ปลอดเหล้าในงานบุญประเพณีอื่นๆ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงนโยบายสาธารณะเพื่อสนับสนุนการลดปัจจัยเสี่ยงที่เกิดขึ้นในคนหมู่มาก โดยเชื่อมโยงกับค่านิยม ประเพณีและวัฒนธรรม

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษากระบวนการแข่งเรือปลอดเหล้า ดังนั้น จึงควรศึกษากระบวนการทุนทางสังคมที่ใช้ควบคุมปัญหาจากเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ว่ามีมาตรการอะไรบ้างที่ใช้ควบคุมปัญหาจากเครื่องดื่มแอลกอฮอล์
2. ควรศึกษารูปแบบการปลอดเหล้าในงานบุญประเพณีอื่นๆ เพื่อนำไปสู่การเสริมสร้างสุขภาพที่ดีของประชาชนและลดภาระค่าใช้จ่ายในการดูแลสุขภาพ

บรรณานุกรม

- กมลทิพย์ แจ่มกระจ่าง. (2540). ประชาชนกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง : ประชาชนการมีส่วนร่วมทางการเมือง องค์การเอกชนกับบทบาทในการตรวจสอบการเลือกตั้งสู่การเมืองใหม่และประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม. กรุงเทพฯ : มูลนิธิองค์การกลางเพื่อประชาธิปไตย.
- กันต์ เขียวรุ่งโรจน์ และคณะ. (2548). รายงานผลสำรวจพฤติกรรมเสี่ยงโรคไม่ติดต่อและการบาดเจ็บ พ.ศ.2547-2548. กรุงเทพฯ: กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข.
- กวิณธร เสถียร และ พชรินทร์ สิริสุนทร. (2557). รายงานวิจัยเรื่อง โครงการพัฒนานวัตกรรมทางสังคม เพื่อส่งเสริมสุขภาพเชิงสร้างสรรค์ในประเพณีการแข่งเรือ อำเภอยางตลาด จังหวัดน่าน.สนับสนุนโดยงบประมาณแผ่นดิน มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- เกตุ สมบัติแก้ว. (2550). รูปแบบการกำหนดมาตรการเพื่อลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของประชาชน ในเขตอำเภอยางตลาด จังหวัดน่าน. ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารและพัฒนาประชาคมเมืองและชนบท มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์.
- พงศ์เทพ วงศ์วัชรไพบูลย์.(มปป.).คนน่านได้อะไรจากงานแข่งเรือไม่มีเหล้าเปียร์. เอกสารประกอบการประชุมของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมคุณภาพ.
- เยาวลักษณ์ อนุรักษณ์. (2558). สารานุกรมจังหวัดน่าน. องค์การบริหารส่วนตำบล ศูนย์ราชการจังหวัดน่าน. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- สุภาพร อาญาเมือง และอมร สุวรรณนิมิต. (2556). บทความ “การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิถีชีวิตชุมชนในการแก้ไขปัญหาการดื่มสุราในชุมชนชนบทจังหวัดบุรีรัมย์”. วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ฉบับพิเศษ การประชุมวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาสารคามวิจัย ครั้งที่ 9 การวิจัยสู่ประชาคมอาเซียน. สำนักงานกองบรรณาธิการกองส่งเสริมการวิจัยและบริการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สำนักงานเครือข่ายองค์กรงดเหล้า.(2558). แข่งเรือปลอดเหล้า ชิงจ้าวสาयน้ำปี 8. สืบค้นเมื่อ 28 ธันวาคม, 2558, จาก <http://www.thaihealth.or.th/Content/29413-แข่งเรือปลอดเหล้าชิงจ้าวสาयน้ำปี8.html>

วารสารคุณภาพชีวิตกับกฎหมาย
ปีที่ 14 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2561)

อาภรณ์ จันทน์สมวงศ์. (2554). เอกสารชุดความรู้งานรณรงค์งดเหล้า. แข่งเรือปลอดเหล้าจังหวัด
น่าน. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ:สำนักงานเครือข่ายองค์กรงดเหล้า.

Keeves, P. J. (1988). *Educational research methodology, and measurement: An international handbook*. Oxford, England: Pergamon Press.

